

NIEUWSBRIEF FLORON-FWT, NR.5, OKTOBER 1991

DISTRICT TWENTE e.o.

www.fwtwente.nl

REDACTIE: Otto Zijlstra (districtscoördinator FLORON). Email: ogzijlstra@zon-net.nl
Pieter Stolwijk (coördinator Floristische Werkgroep Twente). Email: fwt@fwtwente.nl
Jacques Bielen Email: jwbielen@xs4all.nl

[O.G. ZIJLSTRA](#)

[P.F. STOLWIJK](#)

[O.G. ZIJLSTRA](#)

[P.F. STOLWIJK](#)

Red.

Red.

P.F. STOLWIJK

Excursieverslagen 1990, p.1

Bijzondere vondsten in 1990, p.4

Duiverkervel (*Fumaria*) in Twente, p.9

Cyperus glomeratus L., nieuw voor Nederland, p.11

Gorteria, p.12

Oproep, p.13

Wisseling van de wacht. De nieuwe districtscoördinator FLORON in Twente, p.13

Excursieverslagen 1990

O.G Zijlstra

SAASVELD, 7 april; 9 deelnemers.

Voorjaarsbos bij de kerk: o.a. Slanke sleutelbloem (*Primula elatior*), Bleeksporig bosviooltje (*Viola riviniana*) en Muskuskruid (*Adoxa moschatellina*). Op een nabijgelegen akker leuke onkruiden: Gewone duivekervel (*Fumaria officinalis*), Grote ereprijs (*Veronica persica*), Kleine leeuwklauw (*Aphanes inexpectata*) en Ingesneden dovenetel (*Lamium purpureum* var. *incisum*).

BOEKELO, 28 april; 7 deelnemers.

Op het stationsemplacement enkele voor Twente bijzondere soorten: Dichtbloemige kruidkers (*Lepidium densiflorum*), Gestreepte leeuwebek (*Linaria repens*) en Kleine zandkool (*Diplotaxis muralis*). Noord van Boekelo werd de Zwartblauwe rapunzel (*Phyteuma spicatum* subsp. *nigrum*) teruggevonden. Verder onder meer: Echte guldenroede (*Solidago virgaurea*), Mispel (*Mespilus germanica*), Roze winterpostelein (*Claytonia sibirica*) en Adderwortel (*Polygonum bistorta*).

HANKATE, 5 mei; ± 10 deelnemers.

Bezocht zijn de Reggeoever en vooral de oevers van het Overijsselsch Kanaal. De mooiste vondsten waren: Waterscheerling (*Cicuta virosa*), Steenanjer (*Dianthus deltoides*), Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*), Echt walstro (*Galium verum*), Pijptorkruid (*Oenanthe fistulosa*), Poelruit (*Thalictrum flavum*) en Grote tijm (*Thymus pulegioides*). Het IVN Nijverdalen ijvert er bij de gemeente voor de bermen van het kanaal, die vroeger nog aanzienlijk rijker waren, door goed beheer niet verder achteruit te laten gaan. Veenreukgras (*Hierochloa odorata*), dat enige jaren geleden aan het Kanaal bij Lemele is aangetroffen, is niet teruggevonden.

's Middags liet Johan Alferink ons nog, buiten het district Twente, een plekje zien met Grondster (*Illecebrum verticillatum*) en even verderop een groeiplaats van Klein wintergroen (*Pyrola minor*).

BEUNINGEN, 19 mei; 11 deelnemers.
I.s.m. de werkgroep Flora en Fauna Denekamp.

Langs de Dinkel ten zuiden van Beuningen: Bosereprijs (*Veronica montana*), Bloedzuring (*Rumex sanguineus*), Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), Stijf barbarakruid (*Barbarea stricta*). Op aanwijzen van de werkgroep Flora en Fauna Denekamp werd 's middags aan het Kanaal Almelo-Nordhorn de Gelobde maanvaren (*Botrychium lunaria*) gevonden: de eerste vondst voor de FWT van deze in het binnenland zeer zeldzaam geworden varensort!

GOOR, HERIKERVLIER, 9 juni; ± 15 deelnemers.
Excursie FLORON-FWT i.s.m. de landelijke Grassenwerkgroep i.o. van de KNNV.

Het doel van de excursie was het gebied tussen Herikerberg en het Twentekanaal met zijn interessante kwel sloten. Maar op het station Goor werd eerst Kaal breukkruid (*Herniaria glabra*) genoteerd; een moment is zelfs gedacht dat er Veldgerst (*Hordeum secalinum*) stond, maar dat was een vergissing. De eerste zeer leuke vondst betrof het uit Twente niet bekende Stomphoekig sterrekroos (*Callitriche obtusangula*), herkend door deelnemers uit het westen, waar de soort niet ongewoon is. De sloten en hun oevers gaven de volgende interessante soorten te zien: Sterzegge (*Carex echinata*), Geelgroene zegge (*C. oederi* subsp. *oedocarpa*), Stijve moerasweegbree (*Echinodorus ranunculoides*), Paarbladig fonteinkruid (*Groenlandia densa*), Rossig fonteinkruid (*Potamogeton alpinus*), Stijve waterranonkel (*Ranunculus circinatus*), Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), Waterpunge (*Samolus valerandi*). Op het droge zand aan de voet van de Herikerberg bleek nog steeds Overblijvende hardbloem (*Scleranthus perennis*) te staan. Een nieuw verrassing wachtte ons aan het Twentekanaal: de nooit eerder in Twente waargenomen Wede (*Isatis tinctoria*). In totaal werden er 10 zeggesoorten en 33 grassoorten gezien. De rijkdom aan fonteinkruiden was minder dan enkele jaren geleden.

OMMEN, 16 juni; 7 deelnemers.

Excursie door gevarieerd terrein langs de Vecht: verscheidene bijzondere, voor dit gebied kenmerkende soorten werden gevonden, o.a. Kaal breukkruid (*Herniaria glabra*), Steenanjer (*Dianthus deltoides*), Langbladereprijs (*Veronica longifolia*), Egelantier (*Rosa rubiginosa*) en Wilde tijm (*Thymus serpyllum*). Andere bijzondere soorten: Stomp fonteinkruid (*Potamogeton obtusifolius*), Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) en Gebogen driehoeksvaren (*Gymnocarpium dryopteris*).

GETELO, 23 juni; 8 deelnemers.

Excursie naar de Graafschap Bentheim. Bezocht werden twee sterk vergraven beekdalletjes en een 'verwaarloosd' weiland met veel kwel. Deze terreinen waren alle gelegen in de omgeving van Uelsen. Gevonden werden onder meer: Zevenster (*Trientalis europaea*), Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*), Eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*), Moerasvaren (*Thelypteris palustris*) en Klimop-waterranonkel (*Ranunculus hederaceus*). Het zoeken naar de groeiplaats van de

Grote wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*) werd vanwege een langdurige stortbui gestaakt.

HOLTEN, ELSENERVELD, 25 augustus; 9 deelnemers.

Overwegend droge heide. Hier en daar Klein warkruid (*Cuscuta epithimum*), woekerend op Struikhei (*Calluna vulgaris*). Op een plagplaats in vochtige heide werden Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*), Kleine en Ronde zonnedaauw (*Drosera intermedia* en *D. rotundifolia*) en Kruipganzerik (*Potentilla anglica*) aangetroffen. De Overblijvende hardbloem (*Scleranthus perennis*) werd teruggevonden langs een zandpad. 's Middags werd op aanwijzen van Johan Alferink de Grote wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*) in een naaldbos bij Nijverdal gevonden: nieuw voor de FWT.

ENGBERTSDIJKSVENEN, 8 september; 12 deelnemers.

Hoogveengebied. Naast Struik en Dopheide ook hier en daar Kraaiheide (*Empetrum nigrum*). Verder werden o.a. Eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*), Kleine zonnedaauw en de in Twente zeldzame Tandzaadsoorten Knikkend en Vergeten tandzaad (*Bidens cernua* en *B. connata*) genoteerd. Later op de dag vonden we bij Langeveen in droge heide Klein warkruid en Kruipbrem (*Genista pilosa*) en in een nabijgelegen zandige berm massaal Dwergviltkruid (*Filago minima*).

MILLINGEN, 15 september; 6 deelnemers.

Na het succes van de in september 1989 gehouden excursie naar de noordoever van de Rijn bij Tolkamer (zie [Nieuwsbrief 1](#)), opnieuw een uitstapje naar het Fluviaatiele district. Ditmaal werd de zuidoever bij Millingen aan een grondig onderzoek onderworpen. Vele soorten, die we een jaar eerder vonden, werden ook hier aangetroffen, zoals Slijkgroen (*Limosella aquatica*) en Bruin cypergras (*Cyperus fuscus*) op de slikkige bodem van een drooggevalen plasje; op kribben en strandjes langs de rivier o.a. Glansbesnachtschade (*Solanum nitidibaccatum*), Oeverstekelnoot (*Xanthium orientale*) en ook weer Liggende ganzevoet (*Chenopodium pumilio*). Deze soort werd door ons in 1989 aangezien voor het veel erop gelijkende Druifkruid (*C. botrys*). Laatstgenoemde vonden we nu echter ook: één plant op open zand (zie [Nieuwsbrief 3](#)). Andere leuke soorten: Madelieffijnstraal (*Erigeron annuus*), Blauwe waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica*), Smalle waterweegbree (*Alisma gramineum*) en Rechte alsem (*Artemisia biennis*).

Bijzondere vondsten in 1990

P.F. Stolwijk

- Fluweelblad (*Abutilon theophrasti*): Losser (29.41). In bietenakker. De soort lijkt in Nederland in dit biotoop in te burgeren, tot nog toe vooral in het zuiden, maar breidt zich uit in noordelijke richting. Eerder door de FWT (adventief) aangetroffen in het havengebied van Enschede. Ook adventief bekend van Vriezenveen e.o. Kaartjes in Gorteria 11, p.53 en Gorteria 13, p.42.
- *Amsinckia lycopsoides*: Oldenzaal (28.58). Op open, droog zand aan de spoorbaan Oldenzaal-Hengelo. Adventief. Aanvoer met fazantenvoer wordt soms als mogelijke oorzaak voor het optreden geopperd. Het verschil met de ingeburgerde *Amsinckia menziesii* is vooral te vinden in de plaats waar de meeldraden op de bloemkroon staan ingeplant: bij *A. lycopsoides* onder het midden van de kroonbuis, bij *A. menziesii* in de keel van de kroonbuis. De determinatie is door het Rijksherbarium gecontroleerd.
- Groene amarant (*Amaranthus hybridus*): Enschede (34.18); Almelo (28.34); Delden (34.15). Deze soort is pas sinds kort voldoende ingeburgerd om tot de Nederlandse flora gerekend te kunnen worden. Of de Twentse vondsten allemaal ingeburgerde voorkomens zijn, staat niet vast. Eerder door de FWT gevonden in Enschede (34.18) in 1987.
- Wondklaver (*Anthyllis vulneraria*): Wierden, stationemplacement (28.34); Hengelo, aanleg A1 (28.58). NIEUW VOOR TWENTE. De soort is thuis in de duinen en in krijtgraslanden in Zuid-Limburg. Daarnaast heeft ze zich op verscheidene spoorwegemplacements gevestigd. Op het emplacement Wierden wordt de soort vergezeld door Zanddoddegras (*Phleum arenarium*) en IJzerhard (*Verbena officinalis*).
- Zulte (*Aster tripolium*): Oldenzaal (28.58). EERSTE VONDST IN TWENTE NA 1950. Aan de A1 in aanleg, op een kleihoop. Deze soort komt oorspronkelijk aan de kust voor. Sinds jaren echter ook aan de grote rivieren en een enkele maal aan gepekelde wegen.
- Grote kroosvaren (*Azolla filiculoides*): Nijverdal (28.32); Weerselo (28.37); Enschede (34.17). Na de eerste vondst in Twente in 1988 (Gorteria 14, p.147) blijft deze soort zich uitbreiden, maar lijkt nergens standvastig.
- Gelobde maanvaren (*Botrychium lunaria*): berm Kanaal Almelo-Nordhorn (29.31). EERSTE VONDST FWT. op aanwijzing van de werkgroep Flora en Fauna Denekamp. Deze soort die altijd al zeldzaam was in Twente. is in het verleden op verscheidene plaatsen langs dit kanaal aangetroffen.

- Japanse dravik (*Bromus japonicus*): Oldenzaal (28.48). EERSTE VONDST IN TWENTE.
In het jaaroverzicht 1990 (Nieuwsbrief 4, maart 1991) was Trosdravik (*Bromus racemosus*) opgegeven. Na determinatie door het Rijksherbarium bleek het de adventieve Japanse dravik te zijn.
- Slangewortel (*Calla palustris*): Engbertsdijksvenen (28.15). De tweede vondst in Twente na 1950 (eerste vondst Hondeven, 1989).
Voor 1950 is de Slangewortel uit dit gebied wel bekend.
- Stomphoekig sterrekroos (*Callitriche obtusangula*): Markelo, Herikervliet (34.13, 34.14). EERSTE VONDST IN TWENTE.
De soort is vooral van het kustgebied bekend. Vermoedelijk echter is zij al geruime tijd ook op vele andere plaatsen in het land te vinden, maar zal veel over het hoofd worden gezien. Zie ook het excursieverlag.
- Voorjaarszegge (*Carex caryophylla*): Losser (29.52). Tweede recente vindplaats; zandig walletje niet ver van de Dinkel.
De vroeger bij de FWT bekende vindplaats bij Kraesgenberg is verloren gegaan. Zie ook onder Kattedoorn.
- Bont kroonkruid (*Coronilla varia*): Enschede (34.17). EERSTE VONDST TWENTE NA 1950. Ruigte langs spoorbaan.
In Nederland is de soort vooral aan te treffen in het gebied van Rijn en Waal aan dijken en in ruigtes.
- Riempjes (*Corrigiola littoralis*): Almelo (28.35).
Moeizaam bestaan op spoorwegemplacements. De soort kan na jaren van schijnbare afwezigheid plotseling weer opduiken. Ook bekend van spoorweglocaties in Borne, Enschede en Haaksbergen.
- Kleine zandkool (*Diploaxis muralis*): Boekelo (34.27); Haaksbergen, station (34.36). Tweede en derde vindplaats in Twente (eerste vondst Enschede, 34.18; 1988).
De soort, die in het westen niet zeldzaam is, (spoorwegen, braakland, duinen) is in het oosten zeldzaam.
- Kleine kaardebol (*Dipsacus pilosus*): Losser (35.12). EERSTE VONDST IN TWENTE. De groeiplaats in een ruigte aan de Dinkel bij Losser doet zeer natuurlijk aan; mogelijk uitbreiding uit Duitse populaties.
In Nederland (bijna) alleen in Zuid-Limburg, bijvoorbeeld aan de Geul. Vroeger in het Fluviaal district aangetroffen.
- Duinreigersbek (*Erodium cicutarium* subsp. *dunense*): spoorlijn, Vriezenveen (28.24); Boekelo, emplacement (34.27).
Deze ondersoort komt voornamelijk in de duinen voor, maar wordt met name op spoorwegemplacements ook wel binnenslands gevonden.
- Schijnraket (*Erucastrum gallicum*): Glanerbrug (35.11). Ruderaal.
In Twente af en toe. De soort is vrij algemeen in het Fluviaal district, daarbuiten (zeer) zeldzaam.

- Rankende duivekervel (*Fumaria capreolata*): Oldenzaal (29.41). EERSTE VONDST IN TWENTE.
Zie artikel in deze Nieuwsbrief.
- Bermooievaarsbek (*Geranium pyrenaicum*): Oldenzaal (29.41). EERSTE VONDST TWENTE. In perkje.
Deze soort, die vooral is aan te treffen aan dijken en in bermen in het zuiden en westen van het land, is nog steeds bezig zijn areaal uit te breiden. Zie ook Gorteria 16, p.134: "Oldenzaal, massaal in plantsoen, 28.48 (J. Oosterloo)."
- Fraai hertshooi (*Hypericum pulchrum*): Lonnekerberg, verscheidene vindplaatsen (28.58); Oldenzaal (29.31).
Na de vondst bij Glanerbrug (1988?), nu ook (of opnieuw?) Lonnekerberg. Voorts is de soort na jaren afwezigheid op enige plaatsen teruggevonden bij Oldenzaal, zij het niet op de ons van vroeger bekende plaats. Het is een zoomplant, die bij dichtgroeien van de groeiplaats niet kan gedijen.
- Wede (*Isatis tinctoria*): Markelo (34.13). EERSTE VONDST IN TWENTE. Ruigte aan het Twentekanaal.
De soort wordt in Nederland voornamelijk aan de Waal aangetroffen op open, eventueel stenige plaatsen. Niets wijst er op dat het voorkomen aan het Twentekanaal niet spontaan is.
- Wijdbloeiende rus (*Juncus tenageia*): Enschede, poeltje Steenriet (34.17). Met o.a. Slijkgroen (*Limosella aquatica*) en Rosse vossestaart (*Alopecurus aequalis*).
Zie [Nieuwsbrief 3](#).
- Slijkgroen (*Limosella aquatica*): Enschede, waterwingebied (34.18). Massaal op drooggevalle oever. Tweede vondst na de vondst in Enschede, Steenriet (34.17, 1988), waar de soort goed stand houdt.
- Geelhartje (*Linum catharticum*): bij Enschede (28.58). EERSTE VONDST FWT.
Deze soort heeft in Twente zware klappen gehad en is zeer zeldzaam geworden.
- Waterlobelia (*Lobelia dortmanna*): Beuningen (29.32). NIEUW VOOR DE FWT.
Een nieuwe vestiging in een natuurreserveaat.
- Waterlepeltje (*Ludwigia palustris*): bij Enschede (28.58).
Zie [Nieuwsbrief 3](#).
- Grote wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*): Nijverdal (28.32); Holten (28.52, 28.53). Plaatselijk al jaren bekend, maar NIEUW VOOR DE FWT.
Een opgave van deze soort in het stuwwalrapport van de provincie (zie ook Gorteria 16, p.138: "Losser, in geplagd stuk heide, 29.52.") zal vrijwel zeker Moeraswolfsklauw (*Lycopodium inundatum*) betreffen.

- Sikkelklaver (*Medicago falcata*): Vriezenveen, station (28.24). EERSTE VONDST IN TWENTE.
Dit is een soort van het riviereengebied, te vinden op zandige, zonnige plaatsen, vooral op rivierduintjes. Door grondverplaatsing is ze elders terecht gekomen, met name ook op spoorwegterreinen. De bastaard van Sikkelklaver met Luzerne (*Medicago sativa*), de Bonte luzerne (*Medicago x varia*), is vorig jaar aan een spoordijk in Enschede gevonden.
- Rode (=Late) ogentroost (*Odontites vernus*): Hengelo (28.56). Landweg aan spoorbaan; veel.
Deze soort was ons nog van slechts één andere vindplaats uit Twente bekend.
- Kattedoorn (*Ononis repens* subsp. *spinosa*): Losser (29.52). EERSTE VONDST FWT.
Aan hetzelfde zandige walletje waar ook Voorjaarszegge (*Carex caryophyllaea*) is gevonden.
- Dubbelkelk (*Picris echioides*): bij Oldenzaal (29.51). Op een bospad.
De soort is vrij algemeen in het Deltagebied, elders zeldzaam. Waarschijnlijk geen blijvertje. De tweede vondst in Twente sinds 1950, na een vondst in Enschede (34.28; 1980), waar de soort niet heeft stand gehouden.
- Vetblad (*Pinguicula vulgaris*): Vriezenveen (28.25); Vasse (28.18); Beuningen (29.32). In natuurreservaten.
Jarenlang was de soort slechts van één vindplaats in Twente bekend. Gericht beheer heeft tot een lichte opleving van de soort geleid.
- Kerspruim (*Prunus cerasifera*): Enschede (34.18). EERSTE VONDST IN TWENTE. Aan spoordijk.
Een soort die verwildert en soms inburgert.
- Klein wintergroen (*Pyrola minor*): Lonnekerberg (28.58). Nieuwe vindplaatsen in dit gebied!
Van deze bedreigde soort zijn twee vindplaatsen bij Diepenheim verloren gegaan. Wie kent nog andere, huidige vindplaatsen?
- Wintereik (*Quercus petraea*): een populatie op de Sprengenberg (28.24) die ooit is aangeplant, maar zich nu spontaan verjongt (schrift. mededeling H. Veerbeek).
Deze soort was bij de FWT niet bekend, maar kan over het hoofd gezien zijn.
- Klimopwaterranonkel (*Ranunculus hederaceus*): Tubbergen (28.27, 28.37).
Nieuwe vondsten van een op de meeste plaatsen onbestendig voorkomende soort.

- Behaarde boterbloem (*Ranunculus sardous*): Enschede (34.17). EERSTE VONDST FWT. Ruderaal.
Een soort uit zilte graslanden (Zeeland) en graanakkers (Zuid-Limburg), die echter recentelijk in Midden-Limburg ook is gevonden in overbemeste graslanden.
- Oostenrijkse kers (*Rorippa austriaca*): Beckum (34.16). Grazige berm. EERSTE VONDST FWT. Tweede in Twente (Hengelo, adventief, 1979).
Tot voor kort vooral in het rivierengebied. Lijkt zich landelijk uit te breiden.
- Egelantier (*Rosa rubiginosa*): Ommen (22.52); Lonnekerberg (28.58). EERSTE VONDST FWT.
Terwijl de soort in het Vechtgebied niet zelden is, komt zij in Twente nauwelijks voor.
- Kandelaartje (*Saxifraga tridactylites*): De Lutte, spoorbaan (29.42).
Behalve op begraafplaatsen (Overdinkel) wordt de soort in Twente nu ook aan spoorwegen gevonden.
- Heen (*Scirpus maritimus*): Markelo (34.13). Baggerstort Twentekanaal. EERSTE VONDST IN TWENTE van een soort die in Noord- en West-Nederland en langs de grote rivieren algemeen is.
Overigens is mij slechts een geïsoleerd voorkomen bekend aan de Berkel bij Neede (34.44).
- Voorjaarshelmkruid (*Scrophularia vernalis*): Enschede (35.11). EERSTE VONDST IN TWENTE. Adventief op mesthoop bij boerderij.
Een sinds de 19e eeuw in Nederland ingeburgerde soort, voornamelijk in de duinen.
- Oostelijk kruiskruid (*Senecio vernalis*): Markelo (34.13); Oldenzaal (29.41); De Lutte (29.42).
In Twente zoals ook elders, onbestendig. In Duitsland, direct over de grens aan de A1, in 1990 massaal; daar ongetwijfeld met gras ingezaaid. Dit kan een verspreidingsbron voor diverse Nederlandse voorkomens zijn resp. worden.
- Kransnaalbaar (*Setaria verticillata*): Enschede (34.27, 34.17). Langs maïssakkers.
Op dezelfde plaats (Usseleres) waar de soort in 1977 ook is aangetroffen. De meest warmteminnende van de Nederlandse naalbaarsoorten. Vooral rond Maastricht niet ongewoon.
- Drijvende egelskop (*Sparganium angustifolium*): Beuningen (29.32). NIEUW VOOR DE FWT.
Nieuwe vestiging in natuurreserveaat.
- Vreemde ereprijs (*Veronica peregrina*): De Lutte, schouwpad spoorbaan (29.42). EERSTE VONDST IN TWENTE.
Deze van oorsprong niet-tropische, Amerikaanse soort, is al sinds de 18e eeuw uit het noorden van Nederland bekend, in graanakkers en

kwekerijen. Vanaf de jaren 70 breidt de soort zich uit op stationsterreinen, vooral in Noord- en (in mindere mate) Zuid-Nederland. Daarnaast komt ze sinds het midden van de vorige eeuw voor aan de oevers van de Rijn c.a. Het is een pionierplant(je) van open, voedselrijke, verdichte, zandige bodem.

- Lathyruswikke (*Vicia lathyroides*): Losser (29.52). Tweede vondst in Twente. Talrijk op een merkwaardig terreintje, een droog en grazig graslandje in de nabijheid van de Dinkel met o.a. Dwergviltkruid (*Filago minima*).
Eerder heeft hier ook de nu weer verdwenen Esparcette (*Onobrychis viciifolia*) gestaan.

Met dank aan Wout Holverda (Rijksherbarium, Leiden) voor de verrichte determinaties.

Duivekervel (*Fumaria*) in Twente

O.G. Zijlstra

Van de drie inheemse Duivekervelsoorten werd tot voor kort alleen de Gewone duivekervel (*Fumaria officinalis*) in Twente aangetroffen.

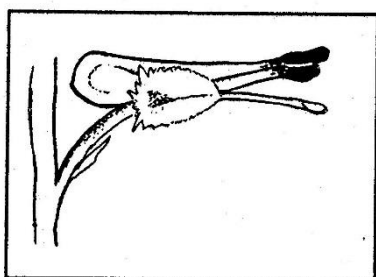
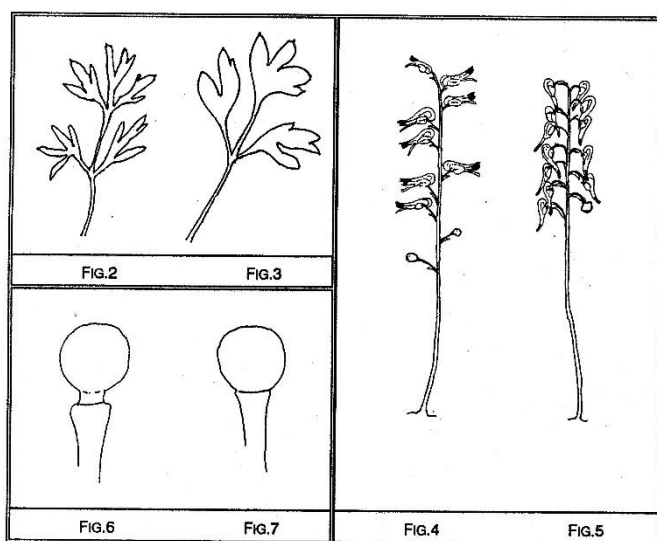

FIG.1 BLOEM

In 1987 werd de eerste vondst gedaan van de Middelste duivekervel (*Fumaria muralis*), in Enschede. Sindsdien is deze soort bij ons aan een opmerkelijk snelle opmars bezig. In de afgelopen vier jaar is ze al van minstens 12 km-blokken bekend geworden, verdeeld over heel Twente.

De derde en zeldzaamste soort, de Rankende duivekervel (*Fumaria capreolata*), werd in 1990 ontdekt in Oldenzaal, in een perkje aan de Wilhelminastraat.

Aan de Middelste en Rankende duivekervel is in Nederland weinig aandacht geschonken. Zelfs in de Oecologische Flora wordt hen tekort gedaan: alleen de Gewone duivekervel is afgebeeld (**fig.1**), en ook qua hoeveelheid tekst komen de beide andere soorten er maar bekaaid af.

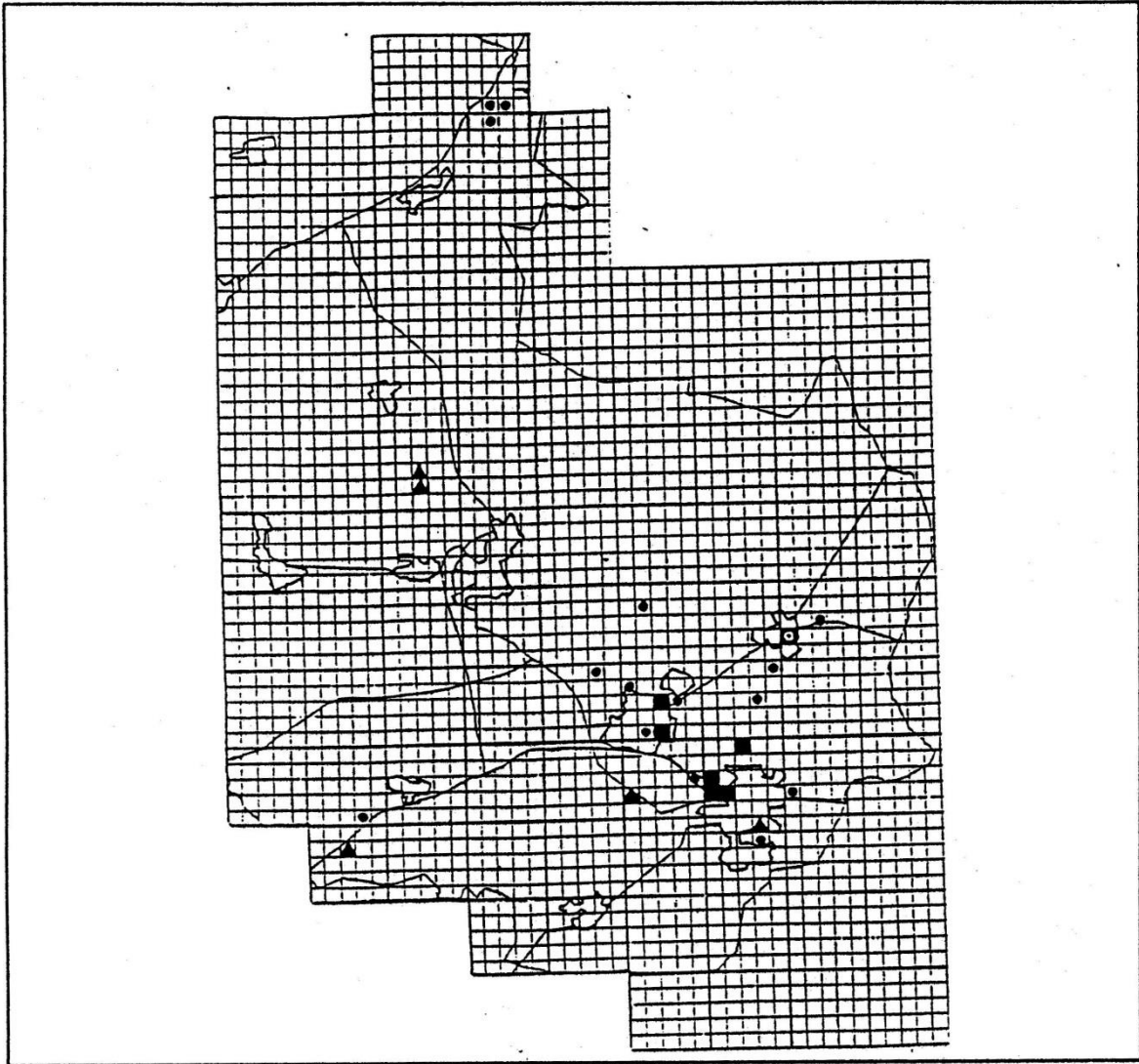
De drie Duivekervels vertonen oppervlakkig grote gelijkenis en hebben dezelfde voorkeur voor gestoorde grond: omgewerkte bermen, akkerranden, moestuinen, perkjes etc.

Hieronder volgt een schematische sleutel met kenmerken waarop de drie soorten goed van elkaar kunnen worden onderscheiden. Uit het schema blijkt o.a. dat de Gewone duivekervel zich van de andere twee vooral onderscheidt door haar kleinere bloemen en smalle bladslippen; dat de Middelste duivekervel geen enkel kenmerk heeft, waardoor ze verschilt van beide andere soorten tegelijk, en dat de Rankende duivekervel onmiskenbaar is door haar teruggekromde vruchtstelen en de vlezige hals van de (verse) vrucht (**fig.2-7**).

SOORT	GEWONE	MIDDELSTE	RANKENDE
KENMERK	F.officinalis	F.muralis	F.capreolata
bladslippen (lijn-)lancetvormig. FIG.2: 			
bladslippen eirond-langwerpig. FIG.3: 			
vruchtsteel afstaand. FIG.4: 			
vruchtsteel teruggekromd. FIG.5: 			
bloem 7 - 9 mm lang: bloem 9 - 14 mm lang: 			
bloem (licht) paarsroze, top donker: bloem roomwit, top dieprood, later soms geheel rood: 			
vrucht vers met vlezige hals. FIG.6: 			
vrucht zonder vlezige hals. FIG.7: 			
tros langer dan trossteel: tros korter dan trossteel: 		 	

DETERMINATIETABEL DUIVEKERVEL

Wanneer men in het veld twijfelt, of denkt te maken te hebben met de Middelste of Rankende duivekervel, altijd materiaal verzamelen (met bloemen/vruchten) ter controle.

VERSPREIDING DUIVEKERVELS IN TWENTE, 1977-1991, VOLGENS GEGEVENS VAN DE FWT

● Gewone duivekervel	■ Middelste en Gewone duivekervel
▲ Middelste duivekervel	▣ Rankende, Middelste en Gewone duivekervel

Cyperus glomeratus L., nieuw voor Nederland

P.F. Stolwijk

In het verslag van de excursies naar de Rijn in 1989 (Nieuwsbrief 1, feb 1990) wordt de vondst vermeld van een niet nader te determineren Cyperussoort. Het heeft even geduurd voordat ik de plant naar Leiden had opgestuurd, maar inmiddels heeft Wout Holverda (Rijksherbarium) de plant op naam gebracht. Het blijkt te gaan om *Cyperus glomeratus* L. De soort was nog niet eerder in Nederland aangetroffen.

De vondst werd gedaan op 26 september 1989, aan de Rijn tussen Spijk en Tolkamer (km-blok 40.56.12), niet ver van de Duitse grens. De plant stond op zand, op een vochtig gedeelte van het rivierstrand.

Een Nederlandse naam heeft de soort uiteraard niet. Vertaald komt de naam neer op Kluwencypergras.

Cyperus glomeratus is een overblijvende plant, 3050 (100) cm hoog; de bloeiwijze bestaat uit 3 tot 9 (10), deels kort, deels langgesteelde hoofdjes, elk bestaande uit 2 tot 6 (of meer) kluwens van aartjes; een aartje is 515 mm lang en heeft 820 bloemen. Het geheel is omgeven met schutbladen die ver boven de bloeiwijze uitsteken.

Opgemerkt moet worden dat de plant afwijkt van de beschrijving in Hegi wat betreft de lengte van de schutbladen: 'tot meer als dubbel zolang als de bloeiwijze'. Ons exemplaar heeft een langste schutblad van maar liefst 40 cm lengte, terwijl de bloeiwijze korter dan 5 cm is. De tekening in ZANGHERI, Flora Italica laat een bloeiwijze van een aantal kogelvormige hoofdjes zien, terwijl onze plant langwerpige hoofdjes heeft. (HEGI: kogel tot eivormig).

Als standplaats geeft HEGI: 'Selten an feuchten, sandigen oder schlickigen Ufern, in Sümpfen, in Reis und Maisfeldern'. Het valt in ieder geval op dat het biotoop goed lijkt overeen te komen met de standplaats aan de Rijn.

Algemene verspreiding: Middellandse Zeegebied (ontbreekt in Frankrijk en Spanje), Hongarije, Balkan, Zuid-Rusland, Kaukasus, Siberië. Gezien de hoofdverspreiding lijkt het me niet waarschijnlijk dat de soort zich in onze streken blijvend vestigt. De enige aangetroffen plant is bovendien door ons meegenomen. Op een van de winterbijeenkomsten van de FWT zal de plant te bekijken zijn. Daarna verhuist het herbariummateriaal naar het Rijksherbarium.

Gorteria

In de Nieuwsbrief wordt herhaaldelijk verwezen naar het tijdschrift GORTERIA. GORTERIA is een tijdschrift voor de floristiek. Dit tijdschrift wordt uitgegeven door het Rijksherbarium te Leiden. De redactie wordt gevormd door W.J. Holverda, R. van der Meijden en E.E. van Nieuwkoop.

In GORTERIA staan artikelen over de flora van Nederland op het gebied van de oecologie, de vegetatiekunde, plantengeografie, plantensystematiek en vindplaatsen van bijzondere en zeldzame soorten. Daarmee is het voor floristen een onmisbare informatiebron.

Sinds dit jaar bevat GORTERIA een FLORON-katern, met nieuws van FLORON. Al met al voor sommige lezers van de Nieuwsbrief mogelijk aanleiding om zich te abonneren.

Er is bij mij gelegenheid het tijdschrift in te zien. Eventueel stuur ik een nummer ter inzage.

Wie zich wil abonneren, kan dit doen door f 25,= te storten op gironummer 111768 van het Rijksherbarium te Leiden, onder vermelding van 'Gorteria' en de datum van ingang (1992). Misschien kan men ook nog alle nummers van 1991 krijgen.

Oproep

Nu het seizoen van de inventarisaties weer voorbij is, wil ik alle veldmedewerkers verzoeken de streeplijsten nog in oktober aan mij op te sturen. Dat kan natuurlijk ook via de plaatselijke werkgroep.

Ik zal proberen onmiddellijk met een reactie te komen, steeds wanneer ik van een veldmedewerker of werkgroep alle lijsten in de computer heb ingevoerd. Hoe eerder ik de streeplijsten in mijn bezit heb, hoe beter natuurlijk.

In de loop van januari of februari kan ik dan een verslag over 1991 publiceren. Indien de portokosten een bezwaar zouden vormen, kan men aangeven dat men terugbetaling hiervan op prijs zou stellen.

Nu al wil ik alle medewerkers hartelijk bedanken.

Wisseling van de wacht

De nieuwe districtscoördinator FLORON in Twente

Zoals velen weten heeft Otto Zijlstra de afgelopen jaren veel werk verricht voor FLORON. Zo heeft hij vele excursies geleid; hij heeft herbariummateriaal bekeken en hij heeft een groot aandeel gehad in de redactie van de Nieuwsbrief.

Omdat het werk steeds omvangrijker wordt, is besloten tot een (ver)deling van taken en verantwoordelijkheden.

Per 1 januari 1992 zal Otto daarom als districtscoördinator gaan optreden. Hij neemt daarmee de zorg op zich voor de organisatie van de excursies, de contacten met de veldmedewerkers en met het landelijk bureau van FLORON.

De verwerking van de streeplijsten blijf ik verzorgen.

Wij zullen gezamenlijk de opgaven controleren en het herbariummateriaal determineren. Otto zal daarvoor de eindverantwoordelijkheid dragen.

De redactie van de Nieuwsbrief blijft ongewijzigd.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om de veldmedewerkers van de afgelopen jaren heel hartelijke danken voor al hun bereidwilligheid. Otto wens ik veel succes met zijn werk.

In het volgende nummer

- Jaarverslag seizoen 1991